YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

2025-YIL APREL.
NAVBATDAN TASHQARI SON

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2025

YASHIL IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 759 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ, СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ 12
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич

YaShIL TEXNOLOGIYaLAR VA RAQAMLAShTIRISh TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYaSI 19
Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich

РОЛЬ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА В ПОВЫШЕНИИ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ 26
Гулямов Саидахрор Саидахмедович, Икрамов Мурат Акромович, Очилов Акрам Одилович

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH MAQSADIDA "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURATI 33
O.X. Hamidov, D.Sh. Yavmutov

ESG-ИНСТРУМЕНТАРИЙ КАК ФАКТОР УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ 38
Татьяна Юрьевна Анопченко, Сергей Вадимович Ревунов, Роман Вадимович Ревунов

TRANSITION OF RUSSIAN REGIONS TO A CLOSED-LOOP ECONOMY 49
Nikonorov Sergey Mikhailovich, Ochilov Akram Odilovich, Filipenko Alexander Alexandrovich

"YASHIL" IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TUZILISHI 53
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОЧИХ МЕСТ В УЗБЕКИСТАНЕ 59
Зокирова Нодира Каландаровна

KREATIV IQTISODIYOT VA UNING INDUSTRIYA TURLARINING NAZARIY MASALALARI 64
Mamayunus Pardaev, Obid Pardaev, Akram Ochilov

EKOLOGIK OMILLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA ERISHISH 73
Saidov Muhammadali Hakimovich, Ochilov Akram Odilovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li

INNOVASION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI KOOPERASIYASINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 81
Raxmatulla Ergashev

KARTOSHKA MOSLANUVCHAN NAVLARI TURLI EKISH MUDDATLARI VA MULCHALASHLARDA HOSILDORLIGI HAMDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI 86
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Toshpulatova Surayyo Tulqin qizi, Ismayilov Alisher Isroilovich

YASHIL IQTISODIYOT – INNOVATSION RIVOJLANISHNING KALITI 90
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ» В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 93
Сайёра Насимовна Хамраева

SABZAVOT (ShIRIN) MAKKAJO'XORI AJRATILGAN MOSLANUVChAN NAV-DURAGAYLARINI ASOSIY VA TAKRORIY EKINLAR SIFATIDA TURLI MUDDATLARDA YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI 97
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Nurillaev Ilhom Xolbek o'g'li, Jabborov Botir Shukurovich

ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI 101
Ivatov Irisbek

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 105
Yadgarov Akram Akbarovich, Abdiyeva Flora Botir qizi

GREEN ECONOMY: GLOBAL PERSPECTIVE AND UZBEKISTAN'S PATH 110
Dilmurod Mirza-Akhmedovich Rasulev, Dildorakhon Ulugbek kizi Shomuradova

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

OLIY TA'LIM XIZMATLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TARG'IB QILISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI 113
Musayev Bekjon Shukurillayevich

TURIZM INDUSTRIYASINI BARQAROR STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN USULLAR TAHLILI 116
Turdibekov Xasan Ibragimovich

ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ФАКТОРЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 120
Орипов Ильхом Абдуллаевич

Перспективы развития цифровой трансформации в Республике Узбекистан 128
Мусабеков Джорабек Хакимджанович, Воронин Сергей Александрович

YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA 133
G.Erkayeva

Barqaror ish o'rinlarini yaratishda yashil iqtisodiyotning o'rni 138
Qo'chqorov G'aybulla Fayzullayevich, Qo'ziyeva Shaxnoza Bozor qizi

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ 141
Фазлитдин Бахадирович Аминов

RESPUBLIKADA EKOLOGIK TOZA MAHSULOT YETISHTIRISH ASOSIDA ELEKTRON SAVDONI RIVOJLANTIRISH 145
Q. J. Mirzayev, F. F. Ulug'murodov

Qoraqalpog'istonda sanoatni restruktizatsiyalash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish: muammolar, istiqbollar va statistik tahlillar 150
Abipova Gulmira Salavatdinovna

CHORVACHILIK XO'JALIKLARINI RIVOJLANTIRISHDA AGLOMERATSIYANING AHAMIYATI 153
Xusainov Oybek Jabborovich

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYASINING KOMPANIYA UCHUN AHAMIYATI 156
Ergashev Toxir Kurbanovich, Toxirova Nigora Zokirjon qizi

CHORVACHILIK KLASTERLARI VA AGLOMERATSION RIVOJLANISH: O'ZARO TA'SIR VA SYNERGIYALAR 161
Xusainov Oybek Jabborovich

HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALOHIYATINI BAHOLASH 165
J.A. Ismatullayev, A. Do'lanov

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 171
Нафасов Тохиржон, Г. П. Эркаева

Mamlakatimizda ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan islohotlar 174
Djurayev Olimjon Narkulovich

USE OF THE ADVANCED EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES OF FARMING AND HOUSEHOLDS 178
Ochilova Nargiza Akramovna

SHAHAR AGLOMERATSIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI 181
Xidoyatova Nigora Shorakibovna

IQTISODIY O'SISHDA MEHNAT MIGRATSIYASINING AHAMIYATI 184
Djurayev Olimjon Narkulovich, Saidakbarov Jamshid Ne'matullo o'g'li

TURIZMNIDA RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH 189
Qosimov Jahongir

РЫНОК ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ 192
Ташмаматов Садирдин Нажмиддинович

O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN KADRLAR MALAKASINI OSHIRISHDA DUAL TA'LIMDAN FOYDALANISHNI BOSHQARISH 196
Ochilov Akram Odilovich, Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 201
Nasiba Ergasheva

KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISHNING ASOSIY TAMOYILLARI 207
Djurayev Olimjon Narkulovich, Nurullayeva Vazira O'ktamovna

ЗЕЛЁНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ 211
Номазов Бахром Бобомурадович

ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ESG В ФИНАНСОВУЮ СФЕРУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 215
Алимова Азиза Шерзотовна

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON MANAGEMENT 219
Ergashev Tokhir Kurbanovich, Tohirova Nigora Zokirjon kizi

O'ZBEKISTONNING "YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASI"NI AMALGA OSHIRISHNING ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI 224
Ergasheva Nazira Muratovna, Soyibov Mirjon Bekjonovich

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСЛУГ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ 227
Алимова Муниса Юлчиевна

РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОСТИ 232
Расулов Нозимжон Набиджонович

AGLOMERATSIYA VA IQTISODIY O'SISH: SABAB–OQIBAT ALOQASI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA) 236
Xidoyatova Nigora Shorakibovna

KORXONALARNING SOLIQ IDORALARIDA HISOBGA OLINISHIDAN HOSIL BO'LGAN ORTIQCHA TO'LOVLARINI BOJXONA TO'LOVLARIDA HISOBGA OLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 239
Boykabilov Bahodir Mustafaevich

UZOQ MUDDATLI AKTIVLARGA INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI 242
Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o'g'li

ORGANIK QISHLOQ XO'JALIGIDA "IXTISOSLASHTIRILGAN AGROKOOPERATIV" TASHKIL ETISH ORQALI TA'MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH 248
Amirqulov Shuxrat Olimovich

MAMLAKATIMIZDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIYaVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANIShI UChUN ZAMONAVIY HUQUQIY ASOSLARI 254
Xayriddinov Shuxrat Botirovich

TURIZMNING MADANIY-TARIXIY RESURSLARI: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA TAMOYILLAR 258
Ruzmanov Dilshod Usmanovich

BARQAROR TURIZM DESTINATSIYALARINING SIG'IMINI BAHOLASH METODIKASI 262
Ibroximov Nodirbek Xasanovich

ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ КАК ОСНОВА ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ 266
Хусаинов Равшан Рахимович

ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ 272
Раимова Муборак Джураевна

"YASHIL IQTISODIYOT"NING ASOSIY XUSUSIYATLARI 276
Djumayev Asqar Xaydarovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

RAQAMLI MARKETINGNING ISTE’MOLCHI XULQ-ATVORIGA TA’SIRI 281
Raimova Muborak Jurayevna, Dilmurodov O‘tkir

HUDUDNING IJTIMOIY-IQTISODIY SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI 287
SH.A. Buriyev

SAVDO XIZMATLARINING ASOSIY FAOLIYAT KO‘RSATKICHLARI TIZIMINI BAHOLASH 291
Muxamedova Aziza Ravshanovna

YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL IQLIM O‘ZGARISHI: YASHIL IQTISODIYOTNING IQLIM O‘ZGARISHINI YENGISHDAGI O‘RNI VA GLOBAL HAMKORLIK 295
Usmonov Murodjon Xolmurod o‘g‘li, Ulug‘bek Eshmaxmatov

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА 299
Абдулов Дамир Рустамович

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH ISTIQBOLLARI 305
Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Boliyeva Baxora Farxodovna

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: КОНЦЕПЦИИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ 308
Туляганова Шахноза Самукджановна

O‘TA ERTAGI TARVUZNING HIMOYALANGAN JOYLAR UCHUN MOSLANUVCHAN NAV VA DURAGAYLARINI AJRATISH, ULARNI TURLI O‘G‘IT ME’YORLARIDA HOSILDORLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI 311
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Amirov Xamidulla Suyunovich, Umirova Durdona Muqum qizi

ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ 315
Уралов Элшод, Вельм М.В.

DEVELOPMENT STRATEGY AS A MODEL OF PROGRESS IN HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN 320
Abdiev Alimardon

ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕКТОРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА 322
Мухаммадбобур Салимов

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHIGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR 326
Suyunov Jabbor Mahmudovich

“SALOHIYAT” TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA IQTISODIY-IJTIMOIY MOHIYATI 331
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li

DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN’IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI 334
Salimov Muhammadbobur Qodir o‘g‘li

O‘QUV JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 337
Tilakov Sherzod

TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAMOYILLARI ASOSIDA BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING AHAMIYATI 340
Sattarov Umirzoq, Ro‘ziev Zafar Ikromovich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA SANOAT XOM ASHYOLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH TENDENSIYALARI 343
Xazratov Sarvar Ibragimovich

YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI 348
G‘aniyev Shaxzod Shuhrat o‘g‘li, O‘rinov Diyorbek Xolmo‘min o‘g‘li

QASHQADARYO VILOYATI O‘QUV MARKAZLARI VA KURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH 353
Tilakov Sherzod Akbarovich

SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQARISH VA SOTISH SIFATI HAMDA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNI BOSHQARISH YO'NALISHLARI......357
Ochilov Akram Odilovich, Ziyodullayeva Marjona Alisher qizi

OMMAVIY TADBIRLAR YORDAMIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: O'ZBEKISTON VA XALQARO TAJRIBA......360
Ibragimov Sardorbek Xusanovich

Анализ цифровой трансформации и её влияния на привлечение инвестиций в регионы Узбекистана......365
Рахмонова Дурдона Хасан кизи

Korxona moliyaviy salohiyatini baholashning statistik tahlili......370
M.O. Musurmonova

DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE BANKING SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN......377
Kadirov Lutfulla Khalimovich

PROBLEMS OF EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF UZBEKISTAN AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION......381
Sharopov Temirmalik Rustam o'g'li

"YASHIL" IQTISODIYOT TAMOYILLARI ORQALI QASHQADARYO VILOYATI SANOAT KOMPLEKSINI TAKOMILLASHTIRISH......385
U.Shukurov

FOREIGN EXPERIENCES IN ATTRACTING INVESTMENTS IN SERVICE INDUSTRIES......390
Hazratkulov Shahboz Boboqul ogli

YASHIL IQTISODIYOTDA TA'LIMNING ROLI......394
Babayeva Lola Ibragimovna

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR......398
Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI YAXSHILASHNING XORIJ TAJRIBASI......404
Safarov Sh. S.

IJTIMOIY MENEJMENTDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI......408
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Davronova Farangiz

«ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ: КАЗНАЧЕЙСКИЙ КОНТРОЛЬ В БЮДЖЕТНОМ ПРОЦЕССЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ»......415
Файзуллаева Зилола Равшановна, Д.Х. Пулатов

YANGI O'ZBEKISTONDA YASHIL RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING ASOSIY JIHATLARI......421
Urozova Shaxlo Hasan qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li

OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI......427
Safarov Shoxrux Sattor o'g'li

PROSPECTS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCES IN UZBEKISTAN......431
Alimardonova Gulfizoda Alimardon kizi

QISHLOQ XO'JALIGIDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI......434
Egamberdiyeva Salima Rayimovna

QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA ISTIQBOLLARI......441
Berdimurodova Farzona Bahodir qizi, Sh. Xolliyev

SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING BIZNES VA IQTISODIYOTDAGI ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI......446
Davronova Farangiz Ilhom qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA PUL VA BANK TIZIMLARINI TASHKIL ETISHNING ISTIQBOLLARI HAMDA AHAMIYATI 452
Axtamova Ozoda Ulug'bek qizi, Cho'liyeva Gulsanam Yulchi qizi, G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI: TARKIBIY O'ZGARISHLARNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI 460
N. Qo'ziboyeva

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI TARKIBIY O'ZGARISHLAR ORQALI RIVOJLANTIRISHNING ZARURATI 466
Vayskulov Ramazon Alisher o'g'li

QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZM KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH VA IQTISODIY INTEGRATSIYA 470
Xushvaqtov Ramziddin

ILMIY SALOHIYAT VA OLIY TA'LIM SIFATINING UZVIY BOG'LIQLIGI: TAHLIL VA TAVSIYALAR 476
Muratov A'zam Alisher o'g'li, Ochilov Akram Odilovich

YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: GREEN CREDIT 480
Eshtemirova Ma'rifat Akram qizi, Kabilova Shaxnoza Jurayevna

DEHQON XO'JALIGI MAHSULOTLARI NARXLARINING DINAMIKASI VA BOZOR MUVOZANATI MODELLARINI QO'RISH. 483
Ergashov Yashnarbek Istamovich

The Role of Renewable Energy in the Green Economy 488
Khudoyberdiyeva Olima, Yakhshikulova Mokhinur

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish: asosiy muammolar va imkoniyatlar 494
Jumanazarov Asilbek Utkirbek o'g'li, Ulug'bek Eshmaxmatov

SANOAT KORXONALARINING RAQOBAT USTUNLIGI ORQALI BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASH OMILLARI 498
Ro'ziqulov Jamshid Ulug'bek o'g'li

O'ZBEKISTONDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISH SIYOSATINING ZAMONAVIY TRENDLARI HAMDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI 504
Shodiyev Jahongir

YASHIL IQTISODIYOT: O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 509
Babayeva Lola Ibragimovna,Sh. S. Sa'dullayev

QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA MAHSULOTLAR INTENSIV RIVOJLANISHINI TA'MINLASH JARAYONLARI 512
Saburov Jumanazar Salievich

SUG'URTA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI VA MEXANIZMLARI 516
E.Sobirov

"YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ORQALI TABIIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA IQTISODIY FAOLIYATNING ATROF-MUHITGA SALBIY TA'SIRINI KAMAYTIRISH 520
Xo'janova Gulshoda Otamurodovna

QISHLOQ JOYLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI 526
Dilafruz Taylakova

KORXONALARDA EKOLOGIK INVESTITSION LOYIHALARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI TAHLILI 532
Ulashov Aliboy Rashid o'g'li

YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK VA MOLIYAVIY TIZIMLAR UCHUN YANGI IMKONIYATLAR TAHLILI HAMDA KELGUSIDAGI ISTIQBOLLARI 538
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Alarov Asilbek Oybek o'g'li

SANOAT KORXONALARINING EKOLOGIK BARQARORLIGI VA EKOLOGIK IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH MASALALARI 545
O'rinov Diyor, Xolliyev Sh.B.

YASHIL IQTISODOYOT VA UNDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR........ 549
Ermuminov Elbek Erkin o'gli, Yaxshiqulova Moxinur Toxir qizi

XIZMATLAR SOHASIDA KADRLARNING TUTGAN O'RNI 553
Turayeva Nargiza Rustamovna

IQTISODIYOTDA TARKIBIY O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI 557
G.P.Erkayeva, N.H.Qo'ziboyeva

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING AHAMIYATI VA O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI 560
Samadova Jasmina Sherali qizi, Sh. Xolliyev

"YASHIL" ENERGETIKA VA "YASHIL" IQTISODIYOT........ 564
Qarshiyeva Dilsora Ismoil qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li

MAMLAKAT BUDJETINING SHAKLLANISHI VA DAROMADLAR TAQSIMOTINING IQTISODIYOTDAGI ROLI 569
Ashirqulova Sevinch Sarvar qizi, Sh. Xolliyev

O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI........ 574
Urozova Shahlo Hasan qizi, Rahmonova Tillaoy Malik qizi

"YASHIL" IQTISODIYOT INNOVATSION RIVOJLANISHINING KO'RSATGICHLARI........ 579
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION FAOLIYATNI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI 583
Mirzayev Qulmamat DJonuzoqovich, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich, Eshquvvatova Nodira Abdullayevna

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA IQTISODIY RESURSLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI........ 588
Mirzayev Qulmamat Djonuzoqovich, Eshquvvatova Nodira Abdullayevna

СТРАТЕГИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАНА: РОЛЬ ИННОВАЦИЙ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА В ЭПОХУ НООНОМИКИ........ 593
Чекулаева Кристина

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОБЕСПЕЧЕНИЮ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ПРИ ПЕРЕХОДЕ К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ........ 599
Чекулаева Кристина

YASHIL IQTISODIYOT – MAMLAKAT TARAQQIYOTINING ASOSIY OMILI........ 605
Oybek Hamdamov, Qosimov Jahongir

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INSON KAPITALI SIFATINI OSHIRISHDA TA'LIMNING AHAMIYATI 608
M.Ostanova, Ro'ziyev Ramshid

MODERN LEGAL BASIS FOR THE EFFICIENT USE OF FINANCIAL RESOURCES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN OUR COUNTRY 613
Ismoilova Gulrux, Khayriddinov Shukhrat Botirovich

YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA TABIIY - IQTISODIY MANBAALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEXANIZMI........ 617
Mavlonov Shaxzod Shahobiddin o'g'li, Mavlonova Surayyo Xasan qizi

YANGI O'ZBEKISTONDA SOHALARNI RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI 621
Gulrux Arslon qizi Ismoilova, Shuxrat Xayriddinov Botirovich

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini bozorga yetkazishda transport xarajatlarini optimallashtirish yo'llari 625
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi

Ziyorat turizmi obyektlaridan foydalanishda "Halol" standartlar bo'yicha baholash........ 629
Zaripov Toxirjon Yusufboy o'g'li

O'zbekiston sug'urta bozori infratuzilmasini takomillashtirish........ 633
Abdurazaqov Jasur Abdunasimovich

Barqaror iqtisodiy o'sishni taminlashda davlat budjetining ahamiyatini oshirish yo'llari........ 637
Sheraliyev Nurbek Jumanazarovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

TIJORAT BANKLARIDA KREDITLASH JARAYONI VA KREDITLASH AMALIYOTI TAHLILI 640
Sultonova Sevara Faxriddinovna

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MISOLIDA MILLIY MOLIYA BOZORINING SHAKLLANISHI VA BARQAROR RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 643
Samadov Temur Oybek o‘g‘li

AN’ANAVIY KURASH VA DYUZDO: TEXNIK VA FALSAFIY JIHATDAN TAQQOSLAMA TAHLIL 647
Tangriyev Abdullo Tovashovich

DIGITAL SECURITY AND CYBER THREAT FACTORS IN THE TOURISM INDUSTRY 650
Olimov Davron Olimovich

JAHON SAVDO TASHKILOTI SIYOSATINING RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR IQTISODIYOTIGA TA’SIRI 653
Jalolov Umidjon Xudoyberdi o‘g‘li, Yegamberdiyev Shuxrat Satimbayevich

РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В КОНТЕКСТЕ УКРЕПЛЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УЗБЕКИСТАНА 657
Турсунбоева Нилуфар Отабековна

QISHLOQ XO‘JALIGIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA’SIRI: O‘ZBEKISTON TAJRIBASI 659
Faxriddinov Bahriddin

AGROLOGISTIKA TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHNING AGROEKSPORT SAMARADORLIGIGA TA’SIRI 663
Faxriddinov Bahriddin

MINTAQAVIY IQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA INSON KAPITALI VA IJTIMOIY SALOHIYATNING O‘RNI 667
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li

XORIJIY INVESTITSIYALARNING O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA’SIRI 670
Srajidinova Nodira Shavkatovna

STRESS-TESTLASH AMALIYOTI VA UNING TIJORAT BANKLARI BARQARORLIGINI MUSTAHKAMLASHDAGI ROLI 675
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich

MAMLAKATIMIZDATURIZM SOHASIGA INVESTITSIYALAR KIRITILISH HOLATI VA SOHADAGI O‘ZGARISH TENDENSIYALARI 679
Salomov Farrux Komil o‘g‘li, Hasanova Parvina

“AKADEMIK KO‘NIKMA VA KASBIY KOMPETENSIYA” FANIDA MUSTAQIL TA’LIMNING PEDAGOGIK MODELLARI: ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAHLIL VA TAKLIFLAR 683
Doniyorova Gulnoza Anvar qizi

TA’LIM TIZMINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH ORQALI INSON KAPITALINI MUSTAHKAMLASH 688
Oripova Madinabonu Mansur qizi

REKLAMADA RANG VA PSIXOLOGIYA 691
Muxtorxonova Ozoda Axror qizi

GO‘SHT VA SUT ISHLAB CHIQARISHNI RIVOJLANITIRISH YO‘NALISHLARI 694
Qurbonov Alisher Boboqulovich, Abdullaev Jasur Jabborovich

CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR INVENTORY AUDIT AND CONTROL 699
Nigora Alimkhanova

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ 703
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилович

TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI BAHOLASHDA TAHLILIY USULLARNING AHAMIYATI 708
Alimxanova Nigora Alimxanovna

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ И УСЛОВИЯ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЕНОЙ ЭКОНОМИКЕ: АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА И ИХ ТРАНСФОРМАЦИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ 712
Хусаинов Равшан Рахимович

TRANSFORMATION OF ORGANIZATIONAL CULTURE IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION: MODERN APPROACHES AND CHALLENGES........717
Yuldasheva Makhliyo Bakhtiyar qizi

QISHLOQ HUDUDLARI IJTIMOIY INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBALARI VA O'ZBEKISTON SHAROITIDA ULARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH........723
M.Yu.Alimova, Rustamova Gavhar Baxtiyarovna

HR-MENEJMENT SIFATINING TEKSTIL KORXONALARIDA MEHNAT UNUMDORLIGI VA IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI........726
Yormatov Ilmidin Toshmatovich, Ochilov Akram Odilovich

TURIZM SOHASIDA GLOBAL IMKONIYATLAR VA RAQAMLI HAMKORLIK........731
Salomov Farrux Komil o'g'li

AUDIT NATIJALARINING SOLIQ TEKSHIRUVLARIGA TA'SIRI........736
Bakirov Norbek Norquchqor o'g'li

OPTIMIZING GRADUATE ENROLLMENT MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS........741
Tilakov Sherzod Akbarovich

FACTORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF PRIVATE BUSINESS ENTITIES AND PRINCIPLES ENSURING THEIR SUSTAINABLE OPERATION........745
Ochilov Akram Odilovich, Alimova Munisa Yulchiyevna

QASHQADARYO VILOYATI SANOAT AGLOMERATSIYA KLASTERINI STRATEGIK REJALASHTIRISH VA OPTIMAL JOYLASHTIRISH........750
Ochilov Akram Odilovich, Xidoyatova Nigora Shorakibovna

IQTISODIYOT ЭКОНОМИКА ECONOMY

QASHQADARYO VILOYATI SANOAT AGLOMERATSIYA KLASTERINI STRATEGIK REJALASHTIRISH VA OPTIMAL JOYLASHTIRISH

Ochilov Akram Odilovich
Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qarshi davlat universiteti “Iqtisodiyot” kafedrasi mudiri
E-MAIL: akram.oo@mail.ru;
ORCID ID: 0009-0004-9254-188X

Xidoyatova Nigora Shorakibovna
Qarshi xalqaro universiteti “Iqtisodiyot va muhandislik” kafedrasi katta o‘qituvchisi
xidoyatovaanigora@gmail.com
UDK: 711.4:330.34(100-773)
ORCID: 0009-0006-2446-6720

Annotatsiya: Maqolada Qashqadaryo viloyati misolida sanoat aglomeratsiyasi va klasterlarini strategik rejalashtirish hamda hududiy optimal joylashtirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda 2010–2024 yillar uchun Qashqadaryo viloyatida sanoat ishlab chiqarishining umumiy hajmi, YaIM tarkibida sanoat ulushi, hududlar bo‘yicha sanoat ulushining dinamikasi, sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishning o‘sish sur’atlari, aholi jon boshiga sanoat mahsuloti hajmi va yangi tashkil etilgan sanoat korxonalari soni tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: sanoat aglomeratsiyasi, sanoat klasteri, hududiy joylashtirish, Qashqadaryo viloyati, o‘sish qutbi, aglomeratsiya nazariyasi, klasterlash, reindustrializatsiya, demografik omillar, yangi korxonalar dinamikasi.

Abstract: The article analyzes the issues of strategic planning and optimal territorial placement of industrial agglomerations and clusters using the case of the Kashkadarya region. The study examines the total volume of industrial production in the region for 2010–2024, the share of industry in GDP, the dynamics of industrial distribution across districts, growth rates of industrial output, per capita industrial production, and the number of newly established industrial enterprises.

Key words: industrial agglomeration, industrial cluster, territorial placement, Kashkadarya region, growth pole, agglomeration theory, clustering, reindustrialization, demographic factors, dynamics of new enterprises.

Аннотация: В статье анализируются вопросы стратегического планирования и оптимального территориального размещения промышленных агломераций и кластеров на примере Кашкадарьинской области. В исследовании рассмотрены общий объем промышленного производства в регионе за 2010–2024 годы, доля промышленности в структуре ВВП, динамика удельного веса промышленности по районам, темпы роста производства промышленной продукции, объем промышленной продукции в расчёте на душу населения, а также количество вновь созданных промышленных предприятий.

Ключевые слова: промышленная агломерация, промышленный кластер, территориальное размещение, Кашкадарьинская область, полюс роста, теория агломерации, кластеризация, реиндустриализация, демографические факторы, динамика новых предприятий.

KIRISH

Mustaqillik yillarida O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sanoatni jadallik bilan rivojlantirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va hududiy sanoat zonalarini shakllantirishdan iborat bo‘ldi. Qashqadaryo viloyati tarixan respublikaning muhim sanoat va qishloq xo‘jaligi markazlaridan biri bo‘lib, to‘qimachilik, mashinasozlik, kimyo, konchilik, metallurgiya hamda oziq-ovqat sanoati tarmoqlari keng rivojlangan mintaqa sifatida ajralib turadi. Viloyatning boy tabiiy resurslari, mavjud transport infratuzilmasi va malakali ishchi kuchi sanoat aglomeratsiyasining shakllanishi uchun tabiiy zamin yaratgan.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni bilan tasdiqlangan “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da milliy iqtisodiyot barqarorligini ta’minlash, yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirish, hududlarda 200 dan ortiq yangi sanoat zonalarini tashkil etish vazifalari belgilab berildi. Shu bilan birga, erkin (maxsus) iqtisodiy zonalar soni 2009-yildan 2025-yilgacha 30 dan ortiq hududga yetgani, sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi va YaIM tarkibida sanoat ulushi 18,7 foizdan 26,4 foizgacha o‘sgani sanoat siyosatining amaliy samaralaridan dalolat beradi.

Qashqadaryo viloyatida ham so‘nggi o‘n yillikda sanoatni modernizatsiyalash, diversifikatsiya qilish, raqamlashtirish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirildi. Viloyat sanoat mahsulotlari hajmining o‘sishi, tumanlar bo‘yicha sanoat ulushi va aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan mahsulot darajasidagi farqlar mintaqa ichki tuzilmasida yangi sanoat aglomeratsiya markazlari shakllanayotganidan dalolat beradi. Biroq bu jarayon hududlar kesimida keskin notekis kechmoqda: ba’zi tumanlar yuqori o‘sish sur’atlari va jon boshiga salmoqli ko‘rsatkichlarga ega bo‘lsa, boshqa hududlarda sanoat salohiyati past va sust rivojlanish kuzatilmoqda.

Maqolaning maqsadi — Qashqadaryo viloyati sanoat aglomeratsiya klasterini strategik rejalashtirish va optimal joylashtirishni 2010–2024-yillar statistik ma’lumotlari asosida tahlil qilish, nazariy yondashuvlar bilan uyg‘unlashtirib, hududiy sanoat siyosati uchun asosiy yo‘nalishlarni aniqlashdir.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy usullar va yondashuvlardan foydalanildi:

Deskriptiv-statistik tahlil. 2010–2024-yillar uchun Qashqadaryo viloyatida sanoat ishlab chiqarishining jismoniy hajm indeksi, YaIM tarkibida sanoat ulushi, viloyat bo‘yicha sanoat mahsuloti hajmi (mlrd so‘mda) tahlil qilindi.

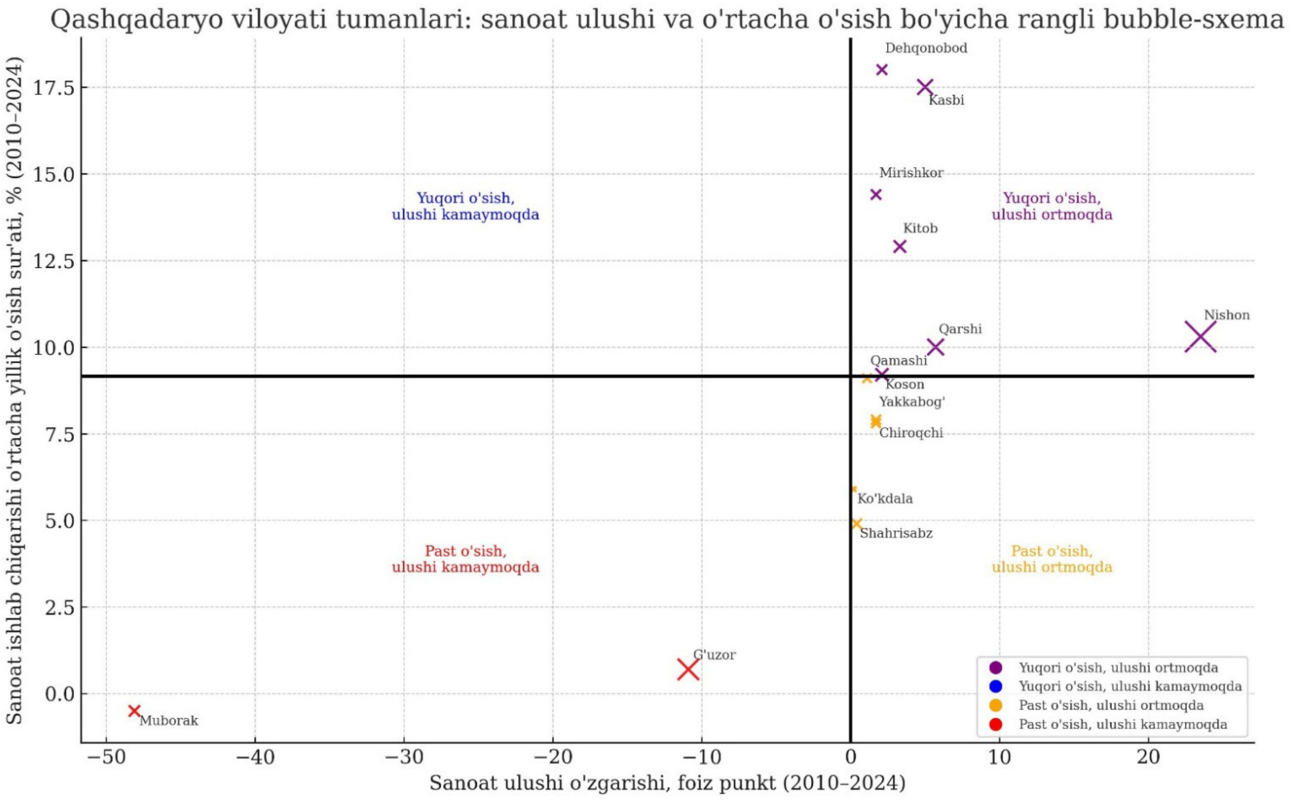

1-rasm. Qashqadaryo viloyati tumanlarining sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishining rivojlanish darajasiga ko‘ra guruhlash[1]

1 Muallif tadqiqotlari asosida aniqlangan ma’lumotlar Microsoft Excel dasturida kiritildi va vizuallashtirildi.

1-rasm yordamida tumanlar sanoat hajmidagi ulushi oʻzgarishi (X oʻqi) va oʻrtacha yillik oʻsish surʼati (Y oʻqi) boʻyicha guruhlandi; yuqori oʻsish va ulushi ortayotgan, oʻsishi past va ulushi kamayayotgan hududlar aniqlandi.

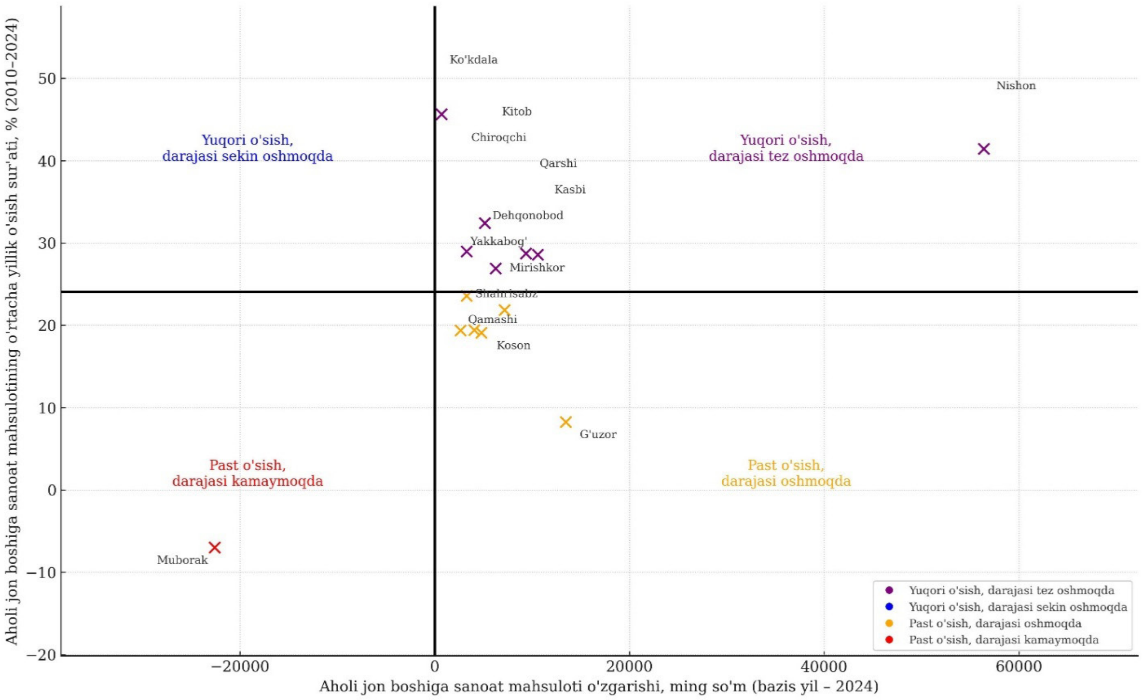

2-rasm. Qashqadaryo viloyati tumanlarini aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari hajmi boʻyicha guruhlash[2]

2-rasm orqali aholi jon boshiga sanoat mahsuloti darajasi va oʻsish surʼatlari boʻyicha tumanlar I–IV kvadrantlarga ajratildi, “oʻsish drayverlari” va “eski sanoat hududlari” aniqlashtirildi.

Dinamik va komparativ tahlil. 2010–2024-yillar boʻyicha vaqt dinamikasi tahlili yordamida viloyat sanoat rivojlanishining bosqichlari (bosqichma-bosqich oʻsish, pandemiya davridagi sekinlashuv, post-pandemiya tiklanishi) ajratildi.

Tumanlar oʻrtacha oʻsish surʼatlari va ulush dinamikasi taqqoslanib, yuqori rivojlanayotgan, barqaror oʻsayotgan va orqada qolayotgan hududlar belgilandi.

Nazariy-modelli yondashuv. Klasterlashtirishning kumulyativ oʻsish nazariyalari (F.Perroux, J.Boudville), M.Porterning klaster konsepsiyasi, P.Krugmanning aglomeratsiya va yadro–periferiya modeli, Uilyamsonning tranzaksiya xarajatlari nazariyasi, internatsiallashuv, ijtimoiy modernizatsiya va bilimga asoslangan rivojlanish nazariyalari asosida hududiy sanoat joylashtirish tamoyillari tizimlashtirildi.

Sanoat aglomeratsiyalarini hududiy joylashtirishning asosiy tamoyillari (xom-ashyoga yaqinlik, bozorga yaqinlik, transport-logistika infratuzilmasi, mehnat resurslari, energiya taʼminoti, davlat siyosati, ekologik talablar, texnologik infratuzilma, klaster samarasi va hayot sifati) umumlashtirildi.

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, 2010–2024-yillar davomida Oʻzbekistonda va Qashqadaryo viloyatida sanoat sohasi barqaror oʻsish trendini namoyon etgan. Sanoatning YAIMdagi ulushi 2010-yildagi 18,7 foizdan 2024-yilda 26,4 foizga yetgani sanoatning milliy iqtisodiyotdagi strategik rolini kuchaytirgan. Qashqadaryo viloyatining sanoat hajmi ham mlrd soʻmda bir necha marotaba oshgan boʻlib, viloyatni respublika darajasidagi “sanoat oʻsish markazi” sifatida koʻrish mumkin.

Sanoat ishlab chiqarishining jismoniy hajm indeksi 2010–2013-yillarda nisbatan past, ammo ijobiy surʼatlar bilan oʻsib borgan; 2014–2018-yillarda esa oʻsish faollashgan, ayrim yillarda sezilarli “sakrashlar” kuzatilgan. 2019–2020-yillarda pandemiya taʼsirida oʻsish surʼatlari pasaygan boʻlsa-da, 2021–2024-yillarda tiklanish va barqaror yuqori oʻsish qayd etilgan.

2 Muallif tadqiqotlari asosida aniqlangan maʼlumotlar Microsoft Excel dasturida kiritildi va vizuallashtirildi

1-jadval. Qashqadaryo viloyati bo‘yicha jami sanoat ishlab chiqarish hajmida hududlar ulushi[3]

	2010y	2015y	2020y	2021y	2022y	2023y	2024y
Qashqadaryo viloyati	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Qarshi shahri	14,4	18,0	20,2	17,2	15,2	13,3	12,4
Shahrisabz shahri	-	-	2,2	1,7	2,0	1,6	1,9
tumanlar:							
G‘uzor	22,4	22,7	18,5	18,1	15,4	13,5	11,5
Dehqonobod	0,6	1,9	4,0	3,7	6,0	3,2	2,7
Qamashi	1,1	1,6	3,8	3,0	2,9	3,3	2,2
Qarshi	1,1	1,7	4,2	5,6	7,7	7,2	6,8
Koson	2,1	3,8	5,2	4,2	4,0	4,3	4,2
Kitob	0,5	1,4	2,7	1,8	3,0	4,7	3,8
Mirishkor	0,9	1,3	2,1	1,7	2,5	2,2	2,6
Muborak	51,2	32,3	4,3	3,3	2,6	2,9	3,1
Nishon	1,0	5,2	20,6	24,3	23,0	29,2	24,5
Kasbi	1,0	1,3	2,7	6,2	7,3	5,7	6,0
Ko‘kdala	-	-	-	-	0,5	0,5	0,7
Chiroqchi	0,6	1,6	2,5	2,3	2,3	2,7	2,3
Shahrisabz	2,3	5,6	2,9	2,7	2,0	1,8	2,7
Yakkabog‘	0,8	1,6	4,3	4,2	3,5	3,8	2,5

1-jadval ma’lumotlariga ko‘ra, 2010-yilda viloyat sanoat ishlab chiqarishining yarmidan ko‘pi Muborak tumaniga (51,2 %) to‘g‘ri kelgan, G‘uzor tumani esa 22,4 % ulush bilan ikkinchi yirik sanoat markazi bo‘lgan. 2024-yilga kelib bu tuzilma keskin o‘zgargan: Muborakning ulushi 3–4 % atrofida shakllangan, G‘uzorning ulushi ham kamaygan, Nishon tumani esa 20–29 % atrofidagi ko‘rsatkichlar bilan sanoatning yangi yetakchi hududiga aylangan. Qarshi, Kitob va Kasbi tumanlari ulushi ham sezilarli oshgan, Qarshi shahri ulushi esa 18,0 % dan 12,4 % gacha tushgan.

Bu natijalar Qashqadaryo viloyati sanoat tuzilmasining monosentrik modeldan (bir necha yirik tumanlarga yuqori konsentratsiya) polisentrik modelga (bir nechta o‘sish nuqtalari) o‘tib borayotganini ko‘rsatadi. Shahrisabz shahri va Ko‘kdala tumanining viloyat sanoatidagi ulushi paydo bo‘lib, asta-sekin o‘smoqda.

2-jadval. Qashqadaryo viloyati va tumanlar bo‘yicha sanoat mahsuloti ishlab chiqarishning o‘sish sur’atlari,4 o‘tgan yilga nisbatan foizda

	2010y	2015y	2020y	2021y	2022y	2023y	2024y	O’rtacha o’sish
Qashqadaryo viloyati	97,5	105,1	102,9	115,4	110,1	107,4	107,5	106,5
Qarshi shahri	99,7	110,0	103,3	105,5	108,6	105,8	106,0	**105,5**
Shahrisabz shahri	-	-	101,5	100,4	105,7	103,4	108,7	**103,9**
tumanlar:								
G’uzor	74,9	101,6	108,5	110,5	98,0	103,5	108,1	**100,7**
Dehqonobod	158,2	156	102,7	102,8	127,1	73,8	105,4	**118**
Qamashi	103,6	117,1	113,9	100,2	113,3	106,6	109,3	**109,1**
Qarshi	110,7	114,5	82,5	131,3	121,1	101,9	108,1	**110**
Koson	124,1	118,4	102,3	100,2	103,7	106,4	109,7	**109,2**
Kitob	123,5	128,7	100,4	98,8	117,6	119,2	102,4	**112,9**
Mirishkor	116,6	114,7	100,8	119,5	132,5	106,5	110,3	**114,4**

3 https://www.qashstat.uz/uz/rasmiy-statistika/industry-2
4 https://www.qashstat.uz/uz/rasmiy-statistika/industry-2

Muborak	107,6	99,5	89	88,6	97,3	104,4	110,4	99,5
Nishon	106,6	93,3	101,6	146,2	104,7	113,8	106,0	**110,3**
Kasbi	106,8	111,7	118,8	164,1	112,1	102,3	107,2	**117,5**
Ko'kdala	-	-	-	-	100,3	108,4	109,1	**105,9**
Chiroqchi	109,7	118,4	109,1	104,1	103,4	104,5	105,6	**107,8**
Shahrisabz	105,5	115,2	103,6	101,8	104,0	102,5	102,1	**104,9**
Yakkabog'	118,9	117,5	109,9	102,5	100,1	108,4	98,2	**107,9**

2-jadvaldan ko'rinadiki, viloyat bo'yicha sanoat mahsulotlari ishlab chiqarishning o'rtacha yillik o'sish sur'ati 106,5 % atrofida. Dehqonobod (118,0 %), Kasbi (117,5 %), Mirishkor (114,4 %), Kitob (112,9 %), shuningdek Qarshi, Nishon, Qamashi va Koson tumanlarida o'rtacha o'sish sur'atlari viloyat darajasidan yuqori bo'lib, bu hududlarni "yuqori dinamika zonalari" sifatida baholash imkonini beradi. G'uzor, Muborak, Kasbi va Chiroqchi tumanlarida esa ayrim yillarda keskin tebranishlar yoki past sur'atlar kuzatilgan.

3-jadval. Qashqadaryo viloyati va tumanlar kesimida aholi soni[5]

	2020y	2021y	2022y	2023y	2024y
Qashqadaryo viloyati	3 280,4	3335,4	3408,3	3482,3	3560,6
Qarshi sh.	274,9	278,3	283,2	288,9	295,6
Shahrisabz sh.	139,1	140,5	142,7	144,8	147,2
tumanlar:					
G'uzor	203,4	207,7	212,4	217,3	222,2
Dehqonobod	146,9	149,8	153,1	156,3	159,5
Qamashi	270,8	274,6	280,6	286,8	293,1
Qarshi t	247,4	252,6	259,4	265,6	272,1
Koson	284,5	290,6	297,5	304,6	312,1
Kitob	263,8	266,4	271,2	276,3	282,0
Mirishkor	119,2	121,5	124,1	126,8	129,6
Muborak	86,6	88,2	90,3	91,9	93,4
Nishon	152,3	155,5	159,2	162,7	166,6
Kasbi	195,9	199,8	204,0	208,4	213,0
Ko'kdala				183,3	188,7
Chiroqchi	410,4	419,8	432,0	260,7	267,9
Shahrisabz t	222,0	223,8	227,6	231,2	235,1
Yakkabog'	263,2	266,1	271,0	276,7	282,5

3-jadvalda keltirilgan aholi soni ma'lumotlari sanoat rivojlanishi tahlilida demografik fonni hisobga olish zarurligini ko'rsatadi. 2010–2024-yillarda viloyat aholisining ko'payishi fonida aholi jon boshiga sanoat mahsuloti 1857,1 ming so'mdan 10865,8 ming so'mga oshgan. Qarshi shahrida bu ko'rsatkich 2974,6 ming so'mdan 16269,9 ming so'mga, G'uzor tumanida 6647,5 dan 20116,7 ming so'mga yetgan. Eng katta sakrash Nishon tumanida qayd etilib, jon boshiga mahsulot 444,2 ming so'mdan 56848,9 ming so'mga ko'tarilgan.

Qamashi, Chiroqchi, Yakkabog' va Ko'kdala tumanlarida aholi jon boshiga sanoat mahsuloti viloyat o'rtachasidan ancha past bo'lib qolmoqda. Bu hududlar hali sanoat salohiyatini to'liq ishga solmagan "kechikkan rivojlanish" zonalari sifatida qaralishi mumkin.

5 https://www.qashstat.uz/uz/rasmiy-statistika/demography-2

4-jadval. Qashqadaryo viloyati va tumanlar kesimida aholi jon boshiga ishlab chiqarilgan sanoat mahsuloti (ming so'm),[6]

	2010y	2015y	2020y	2021y	2022y	2023y	2024y
Qashqadaryo viloyati	1857,1	2914,8	4417,4	5567,2	6566,7	8169,2	10865,8
Qarshi shahri	2974,6	6022,0	10781,0	11518,1	12053,2	13082,5	16269,9
Shahrisabz shahri	-	-	2248,7	2318,6	3197,5	3219,8	4912,2
tumanlar:							
G'uzor	6647,5	10587,8	13133,3	16179,7	16247,3	17720,4	20116,7
Dehqonobod	231,6	1254,9	3924,9	4575,9	8735,1	5825,9	6494,6
Qamashi	243,7	581,8	2032,4	2007,9	2345,6	3315,2	2902,5
Qarshi	282,1	681,1	2511,9	4092,7	6653,8	7755,8	9657,9
Koson	456,1	1278,9	2674,6	2703,3	3035,9	3986,5	5253,2
Kitob	103,3	512,1	1257,8	1247,0	2491,7	4828,3	5256,0
Mirishkor	482,3	1007,7	2303,9	2596,0	4480,9	4976,3	7660,9
Muborak	35375,4	35416,5	7757,7	6932,5	6477,4	8914,6	12782,2
Nishon	444,2	3349,2	19462,0	29000,8	32382,6	50937,0	56848,9
Kasbi	324,0	641,0	1981,9	5768,2	8003,7	7730,2	10920,7
Ko'kdala	-	-	-	-	633,0	808,7	1342,4
Chiroqchi	96,0	378,5	884,8	1015,7	2007,0	2945,2	3377,9
Shahrisabz	370,6	1453,0	1900,4	2214,1	1928,9	2244,6	4438,6
Yakkabog'	179,0	597,5	2324,4	2922,0	2856,1	3948,8	3462,7

Nishon tumanida jon boshiga sanoat mahsuloti 2010-yildagi 444,2 ming so'mdan 2024-yilda 56848,9 ming so'mga oshgan – bu sanoat korxonalari va yirik loyihalar aynan shu hududda to'planganidan dalolat beradi. G'uzor tumani ham doimiy ravishda viloyat o'rtacha darajasidan yuqori bo'lib, 2010-yildagi 6647,5 dan 2024-yilda 20116,7 ming so'mga yetgan. Muborak tumanida 2010-2015 yillarda juda yuqori (35 ming so'm atrofida) bo'lgan ko'rsatkich 2020-yillarda pasaygan bo'lsa-da, 2024-yilda ham 12782,2 ming so'm bilan viloyat o'rtachasidan yuqori darajada qolmoqda. Bu eski yirik sanoat bazasining nisbatan sekin transformatsiyasini ko'rsatadi.

5-jadval. Qashqadaryo viloyati tumanlarida yangi tashkil etilgan sanoat korxonalari soni dinamikasi (birlikda va o'zgarishi foiz hisobida)[7]

Hududlar	2020y	2021y	2021y 2020y ga nisb, o'zg %	2022y	2022y 2021y ga nisb, o'zg %	2023y	2023y 2022y ga nisb, o'zg %	2024y	2024y 2023y ga nisb, o'zg %	5 yillik o'rtacha o'sish foizi
Qashqadaryo viloyati	887	1358	153,1	1641	120,8	909	55,4	729	80,2	102,4
G'uzor	50	110	220,0	146	132,7	110	75,3	46	41,8	117,5
Dehqonobod	19	47	247,4	61	129,8	19	31,1	16	84,2	123,1
Qarshi	50	96	192,0	121	126,0	92	76,0	89	96,7	122,7
Koson	41	52	126,8	121	232,7	48	39,7	47	97,9	124,3
Qamashi	34	61	179,4	172	282,0	64	37,2	59	92,2	147,7
Kitob	98	99	101,0	132	133,3	64	48,5	43	67,2	87,5

6 https://www.qashstat.uz/uz/rasmiy-statistika/industry-2
7 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida tayyorlangan

Mirishkor	28	57	203,6	88	154,4	27	30,7	30	111,1	124,9
Muborak	36	37	102,8	26	70,3	20	76,9	15	75,0	81,2
Nishon	31	42	135,5	35	83,3	22	62,9	46	209,1	122,7
Kasbi	82	107	130,5	58	54,2	42	72,4	31	73,8	82,7
Chiroqchi	82	134	163,4	67	50,0	39	58,2	21	53,8	81,4
Shaxrisabz	100	161	161,0	192	119,3	125	65,1	91	72,8	104,5
Yakkabog‘	81	121	149,4	118	97,5	65	55,1	62	95,4	99,3
Ko’kdala				45		32	71,1	44	137,5	104,3
Qarshi shaxri	155	234	151,0	259	110,7	140	54,1	89	63,6	94,8

5-jadval ma’lumotlari Qashqadaryo viloyatida 2020–2024-yillar davomida yangi sanoat korxonalari tashkil etilishi notekis kechganini ko‘rsatadi. 2022-yilda eng yuqori natija (1641 ta yangi korxona) qayd etilgan bo‘lsa, 2023–2024-yillarda bu ko‘rsatkich mos ravishda 909 va 729 taga qisqartirilgan. Viloyat bo‘yicha 5 yillik o‘rtacha o‘sish 102,4 %ni tashkil etib, umumiy fon ijobiy bo‘lib qolmoqda.

G‘uzor, Dehqonobod, Qarshi tumani, Koson, Qamashi, Mirishkor va Nishon tumanlarida 5 yillik o‘rtacha o‘sish 120 % va undan yuqori, ya’ni yangi korxonalar soni tez sur’atlarda ko‘paymoqda. Kitob, Muborak, Kasbi, Chiroqchi, Yakkabog‘ va Qarshi shahrida 5 yillik o‘rtacha o‘sish 100 %dan past bo‘lib, yangi korxona tashkil etish sur’ati nisbatan sust.

Qashqadaryo viloyatida sanoat o‘sishining hududiy notekisligi F.Perroux va J.Boudville’ning kumulyativ o‘sish va “o‘sish qutblari” nazariyalari bilan izohlanadi: ayrim tumanlarda (Nishon, Qarshi t., Dehqonobod, Kasbi, G‘uzor) yirik sanoat korxonalari, yangi quvvatlar va investitsiyalar konsentratsiyalashib, u yerlarda ishlab chiqarish, infratuzilma va aholi jon boshiga mahsulot tez o‘smoqda; boshqa hududlarda esa bu jarayon sust kechmoqda.

M.Porterning klaster konsepsiyasiga ko‘ra, bir hududda o‘zaro bog‘liq korxonalar, yetkazib beruvchilar, xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar, ta’lim va ilmiy muassasalar jamlanishi raqobatbardoshlikni keskin oshiradi. Qashqadaryo viloyatida ayniqsa qishloq xo‘jaligi bilan bog‘liq klasterlar (fermer xo‘jaliklarining birlashuvi, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash) shakllanmoqda; bu esa sanoat aglomeratsiyasining agrar asosli variantini yuzaga keltirmoqda.

P.Krugmanning aglomeratsiya va yadro–periferiya modeli nuqtai nazaridan qaralganda, viloyat ichida “yadro hududlar” (Nishon, G‘uzor, Muborak, Qarshi sh.) va “periferiya hududlar” (Qamashi, Chiroqchi, Yakkabog‘, Ko‘kdala) aniq ko‘rinadi. Yadro hududlarda sanoat korxonalari, transport infratuzilmasi, kapital va malakali ishchi kuchi konsentratsiyasi yuqori; periferiya hududlarda esa aglomeratsiya samaralari cheklangan. Strategik rejalashtirishning vazifasi – yadro hududlarning o‘sish samaralarini periferiyaga “tarqatish”, ya’ni tarqalish effektini kuchaytirishdir.

Uilyamsonning tranzaksiya xarajatlari nazariyasiga muvofiq, korxonalar joylashuv qarorlarini nafaqat transport va ishlab chiqarish xarajatlari, balki institutsional muhit, infratuzilma, risklar va hamkorlik tarmoqlari bilan bog‘liq tranzaksiya xarajatlarini hisobga olgan holda qabul qiladi. Qashqadaryoda erkin iqtisodiy zonalar, soliq imtiyozlari, soddalashtirilgan tartibga solish muhitining yaratilishi aynan shu tranzaksiya xarajatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

1-rasm va 2-rasm asosida tumanlarni quyidagi guruhlarga ajratish maqsadga muvofiq:

I-guruh – yuqori o‘sish va ulushi ortayotgan hududlar: Dehqonobod, Qarshi t., Koson, Kitob, Mirishkor, Nishon, Kasbi. Bu hududlar viloyat sanoat aglomeratsiyasining asosiy o‘sish drayverlari bo‘lib, ular uchun klasterlarni chuqurlashtirish, qo‘shimcha infrastruktura (logistika markazlari, energetika, kadrlar tayyorlash) va eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish tarmoqlarini rivojlantirish dolzarbdir.

II-guruh – o‘sish sur’ati o‘rtacha, ulushi ortayotgan hududlar: Qamashi, Ko‘kdala, Chiroqchi, Shahrisabz va Yakkabog‘. Bu tumanlar sanoatning hududiy diversifikatsiyasiga xizmat qiladigan “ikkinchi darajali o‘sish zonalari” bo‘lib, ularda kichik sanoat zonalari, biznes-inkubatorlar, servis va logistika klasterlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq.

III-guruh – ulushi va o‘sishi pasayib borayotgan eski sanoat hududlari: Muborak va G‘uzor. Bu tumanlar tarixan yirik sanoat bazasiga ega bo‘lib, hozirgi kunda jon boshiga mahsulot darajasi yuqori bo‘lsa-da, ulush va o‘sish sur’atlari pasaymoqda. Ular uchun reindustrializatsiya, tarmoqlarni modernizatsiya qilish, yangi yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlarni jalb etish va ekologik modernizatsiya zarur.

IV-guruh – o‘sish potensiali yuqori, ammo sust hududlar: aholisi katta, lekin yangi korxonalar tashkil etish sur’atlari past va aholi jon boshiga sanoat mahsuloti viloyat o‘rtachasidan past bo‘lgan tumanlar. Bu tumanlar uchun selektiv rag‘batlar, infratuzilmaviy “turtki loyihalar” va kadrlar salohiyatini oshirish orqali sanoat aglomeratsiyasiga jalb etish zarur.

Strategik rejalashtirish va optimal joylashtirish tamoyillari. Yuqoridagi nazariy va amaliy natijalar asosida Qashqadaryo viloyati sanoat aglomeratsiya klasterini strategik rejalashtirishda quyidagi tamoyillar muhimdir:

Xom-ashyoga va bozorga yaqinlikni uyg‘unlashtirish. Konchilik, energetika, qishloq xo‘jaligi xom-ashyosiga yaqin tumanlarda (Muborak, G‘uzor, Nishon) chuqur qayta ishlash klasterlarini rivojlantirish, tayyor mahsulotlarni esa iste’mol bozorlariga yaqin hududlarda (Qarshi sh., Qarshi t., Koson) joylashtirish.

Transport-logistika infratuzilmasini aglomeratsiya skeletiga aylantirish. Avtomobil va temir yo‘l magistrallari kesishmalarida logistika tugunlarini joylashtirish, sanoat zonalarini ushbu tugunlar bilan bog‘lash, “oxirgi kilometr” infratuzilmasini yaxshilash.

Mehnat resurslari va kadrlar tayyorlash. Yuqori sanoat dinamikasiga ega tumanlarda kasb-hunar markazlari, universitet filiallari, dual ta’lim dasturlari orqali kadrlar tayyorlash tizimini klasterlar bilan integratsiyalash.

Ekologik va ijtimoiy barqarorlik. Atrof-muhitga ta’siri yuqori tarmoqlarni ekologik talablar qat’iyroq bo‘lgan hududlarda modernizatsiya qilish, “yashil texnologiyalar” va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini klasterlar tarkibiga kiritish.

Raqamlashtirish va bilimga asoslangan rivojlanish. Sanoat korxonalari, ilmiy markazlar, universitetlar va innovatsion infratuzilmani birlashtiruvchi “raqamli sanoat platformalari”ni joriy etish, ma’lumotlarga asoslangan boshqaruvni kuchaytirish.

Tadqiqot natijalari Qashqadaryo viloyati sanoat aglomeratsiya klasteri shakllanishi va rivojlanishi murakkab, ammo ijobiy dinamikaga ega ekanini ko‘rsatdi. 2010–2024-yillarda viloyat sanoatining umumiy hajmi, YaIM tarkibidagi ulushi va aholi jon boshiga sanoat mahsuloti ko‘rsatkichlari bir necha marotaba oshgan bo‘lsa-da, hududlar kesimida keskin notekislik saqlanib qolmoqda.

Monosentrik tuzilmadan polisentrik modelga o‘tish jarayoni – Muborak va G‘uzor kabi eski sanoat hududlarining ulushi pasayishi, Nishon, Qarshi tumani, Dehqonobod, Kasbi, Kitob va boshqa tumanlarda yangi o‘sish markazlarining paydo bo‘lishi bilan namoyon bo‘lmoqda. Bu esa viloyat sanoat aglomeratsiyasining ichki fazoviy strukturasi o‘zgarayotganidan dalolat beradi.

Nazariy yondashuvlar (kumulyativ o‘sish, klaster nazariyasi, aglomeratsiya va yadro–periferiya modeli, tranzaksiya xarajatlari, internatsiallashuv va ijtimoiy modernizatsiya) Qashqadaryoda kuzatilayotgan amaliy jarayonlar bilan uyg‘unlashadi va hududiy sanoat siyosatini ishlab chiqishda konseptual asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kelgusida Qashqadaryo viloyati sanoat aglomeratsiya klasterini rivojlantirish uchun quyidagi ustuvor vazifalarni ajratish mumkin:

- Yuqori o‘sish sur’atlariga ega tumanlarda chuqur klasterlashuvni rag‘batlantirish va xalqaro bozorlarga integratsiyani kuchaytirish.
- Eski sanoat hududlarida reindustrializatsiya va diversifikatsiya dasturlarini amalga oshirish.
- Past sanoat salohiyatiga ega, ammo demografik potensiali yuqori tumanlarda infratuzilmaviy turtki loyihalar va selektiv imtiyozlar orqali sanoatni kengaytirish.
- Sanoatni optimal joylashtirishda ekologik cheklovlar, transport-logistika, kadrlar salohiyati va hayot sifati omillarini kompleks hisobga olish.

Mazkur yondashuvlar Qashqadaryo viloyatini nafaqat mamlakat ichidagi, balki kengroq mintaqaviy sanoat aglomeratsiya markaziga aylantirish uchun ilmiy-uslubiy asos yaratadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qashqadaryo viloyatida 2010–2024-yillar davomida sanoat ishlab chiqarishining hajmi, hududlar kesimida sanoat ulushi, aholi jon boshiga mahsulot ko‘rsatkichlari va yangi korxonalar dinamikasida sezilarli ijobiy o‘sish kuzatildi. Biroq o‘sish sur’atlari hududlar bo‘yicha notekis bo‘lib, viloyat ichida monosentrik modeldan polisentrik sanoat strukturasiga o‘tish jarayoni shakllanmoqda. Nishon, Qarshi tumani, Dehqonobod, Kasbi kabi tumanlarda yangi sanoat markazlarining jadal rivojlanishi kuzatilsa, Muborak va G‘uzor kabi eski sanoat hududlarida ulushning pasayishi qayd etildi. Bu holat sanoat aglomeratsiyasini optimal rejalashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Viloyatda ro‘y berayotgan fazoviy sanoat siljishlari F. Perrouxning kumulyativ o‘sish nazariyasi, M. Porterdagi klaster modeli hamda P. Krugmanning yadro–periferiya yondashuviga mos tarzda namoyon bo‘lmoqda. Hududlar o‘rtasidagi tafovutlarni qisqartirish, klasterlarning samaradorligini oshirish va ishlab chiqarishni optimal joylashtirish bo‘yicha kompleks siyosiy choralar talab etiladi.

Takliflar:

1. Yuqori o‘sish sur’atlariga ega tumanlarda (Nishon, Qarshi t., Dehqonobod, Kasbi) chuqur sanoat klasterlarini shakllantirish, yetkazib beruvchilar zanjirini rivojlantirish, innovatsion ishlab chiqarishni kengaytirish va eksportga yo‘naltirilgan korxonalarni qo‘llab-quvvatlash.

2. Muborak va G‘uzor tumanlarida reindustrializatsiya dasturlarini joriy etish, mavjud yirik sanoat bazasini modernizatsiya qilish, yuqori texnologiyali tarmoqlarni jalb etish va ekologik modernizatsiyani amalga oshirish.

3. Past sanoat salohiyatiga ega tumanlarda (Qamashi, Chiroqchi, Yakkabog‘, Ko‘kdala) “turtki infratuzilma loyihalari”ni boshlash, kichik sanoat zonalari, logistika markazlari va biznes-inkubatorlar tashkil etish orqali sanoatni jalb etish mexanizmlarini kuchaytirish.

4. Sanoatni hududiy joylashtirishda transport-logistika infratuzilmasini kuchaytirish, tarmoqlararo bog‘liqlikni yaxshilash, Qarshi shahri va asosiy magistrallar atrofida sanoat tugunlarini shakllantirish.

5. Mehnat resurslari ta’minoti uchun hududiy kadrlar tayyorlash tizimini klasterlar bilan integratsiyalash, kasb-hunar maktablari, texnikumlar va oliy ta’lim muassasalari qoshida sanoatga ixtisoslashgan ta’lim markazlari tashkil etish.

6. “Raqamli sanoat aglomeratsiyasi” platformasini yaratish, ishlab chiqarish ko‘rsatkichlari monitoringi, investisiya loyihalarini joylashtirish, klasterlar faoliyatini baholash va boshqarish jarayonlarini raqamlashtirish.

7. Ekologik barqarorlik talablarini kuchaytirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni qayta ishlash, energiya tejamkor texnologiyalarni keng joriy etish va mintaqaviy ekologik monitoring tizimini rivojlantirish.

Ushbu takliflar Qashqadaryo viloyatining sanoat aglomeratsiya klasterini shakllantirishda ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi va mintaqani O‘zbekistonning eng yirik sanoat markazlaridan biriga aylantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”.
2. Perroux F. Economic Space: Theory and Application. Paris, 1950.
3. Boudville J.G. Problems in Regional Planning. Edinburgh, 1966.
4. Porter M. The Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990.
5. Krugman P. Geography and Trade. Leuven–Cambridge, 1991.
6. Williamson O. The Economic Institutions of Capitalism. New York: Free Press, 1985.
7. Tambunan T.T.H. The Dynamics of Regional Development in Indonesia. – Jakarta, 2010.
8. UN-Habitat. World Cities Report. Nairobi, turli yillar nashrlari.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2025. aprel. № 3. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz